

Pelkininkystės galimybės Lietuvoje: žemės naudojimu pagrįstas CO₂ emisijų mažinimas

Reduction of Land-Use Based CO₂ Emissions – Feasibility of Paludiculture in Lithuania

Leonas JARAŠIUS¹, Nerijus ZABLECKIS¹, Jūratė SENDŽIKAITĖ¹

¹Lietuvos gamtos fondas, 85jarasius@gmail.com, nerijus.z@glis.lt, jurate.s@glis.lt

¹Lithuanian Fund for Nature, 85jarasius@gmail.com, nerijus.z@glis.lt, jurate.s@glis.lt

DOI: <https://doi.org/10.15388/Klimatokaita.2020.33>

Tausus pelkių ir durpynų naudojimas gali daug prisidėti prie Lietuvos tarptautinių įsipareigojimų sumažinti ŠESD emisijas. Tai būtų efektyvus indėlis į klimato kaitos švelninimą. Sausinimo nepažeistos pelkės yra natūralios ekosistemos, efektyviai sugeriančios anglies dioksidą iš atmosferos ir patikimai jį laikančios organinės anglies saugyklose – durpėse.

Pagal CO₂ emisijas iš degraduojančių pelkių ir durpynų, tenkančias žemės ploto vienetui, Lietuva patenka į pasaulio šalių dešimtuką (0,93 t/ha). 2017 m. CO₂ emisijos Lietuvoje iš nusausintų pelkių, naudojamų žemės ūkyje, siekė 1,2 mln. t CO₂ ekv. Tačiau, pritaikius 2013 m. atnaujintus Tarpyvyriausybės klimato kaitos komisijos (IPCC) emisijų koeficientus, skirtingi autoriai gauna keliskart didesnius emisijų kiekius, siekiančius apie 7–8 mln. t CO₂ ekv. Tai sudaro apie trečdalį visų šalies emisijų, išsiskiriančių Europos Sąjungos (ES) apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemoje nedalyvaujančiuose sektoriuose. Didžioji dalis šių dujų išsiskiria dėl organikos skaidymosi nusausintuose durpinguose dirvožemiuose, naudojamuose žemės ūkyje. Nors pelkės ir durpynai užima 10 % (655 488 ha) Lietuvos ploto, didžioji dalis (¾) šalies pelkių yra nusausinta ir daugiau nei pusė jų – naudojamos žemės ūkyje.

Siekiant klimatui neutralios ekonomikos, neabejotinai didės biomasės poreikis, todėl tausius pelkių ir durpynų naudojimas atvers naujas galimybes žemės ūkio sektoriui. Viena iš alternatyvų tradiciniam žemės naudojimui yra pelkininkystė, t. y. klimatui palankus natūralių ir atkurtų pelkių ūkinis naudojimas, apimantis vietinių pelkinių augalų produkcijos paruošas, natūralioms pelkių buveinėms būdingo hidrologinio režimo palaikymą ir (ar) atkūrimą, durpėdaros skatinimą, pelkių biologinės įvairovės apsaugą siekiant užtikrinti pelkių ekologinį stabilumą.

Lietuvos gamtos fondas parengė galimybių studiją „Pelkininkystė Baltijos šalyse“, kurios tikslas – nustatyti ir įvertinti pelkininkystei vystyti tinkamas pelkes ir durpynus, kuriuose tausius ūkinis naudojimas būtų suderintas su gamtosauginiais tikslais. Pagal tinkamumą įgyvendinti pelkininkystės veiklas Lietuvos pelkės ir durpynai suskirstyti į keturias kategorijas. Galimybių studijoje nurodoma, kad apie 40 % Lietuvos pelkių ir durpynų, kuriuose vyrauja žemapelkinių durpių dirvožemiai, galėtų būti naudojami pelkininkystės reikmėms. Pastaruoju metu didžiausi šių žemių plotai naudojami kaip ganyklos ir pievos (149 467 ha) bei ariama žemė (71 527 ha). Nors didžioji žemės ūkio naudmenų dalis (net 95 %) yra nusausinta, dabartinė melioracijos sistemos būklė jose įvairi, o 30 412 ha melioracijos sistemų yra prastos būklės. Todėl planuojant pelkininkystės veiklas tikslinga pirmenybę teikti blogos melioracijos būklės žemėms.

Pelkininkystės veiklas Lietuvoje skatina projektai „Pelkininkystė Baltijos šalyse“ (Europos klimato iniciatyvos (EUKI) programa) ir „DESIRE“ (ES teritorinio bendradarbiavimo „Interreg“ programa).